

II Inkomstenbelasting

5 Aan de belasting onderworpen personen

- Dit onderdeel handelt over de vraag wie aan de belasting onderworpen zijn. Anders gezegd: het gaat over het *subject* van heffing.
- Art. 1.1 Wet IB 2001 bepaalt dat de inkomstenbelasting wordt geheven van natuurlijke personen. Deze bepaling lijkt elke wereldburger in de Nederlandse belastingheffing te willen betrekken, maar zo is zij niet bedoeld. Zij wil slechts in algemene termen verklaren dat de wet alleen van toepassing is op natuurlijke personen: ‘mensen van vlees en bloed’.
- Art. 2.1 Wet IB 2001 regelt vervolgens wie daadwerkelijk belastingplichtig zijn. Er zijn twee categorieën belastingplichtigen. De ene omvat alle natuurlijke personen die in Nederland wonen. Zij worden *binnenlands belastingplichtigen* genoemd. Tot de tweede categorie behoren diegenen die niet in Nederland wonen maar wel Nederlands inkomen genieten in de zin van hoofdstuk 7 van de Wet IB 2001. Zij zijn de *buitenlands belastingplichtigen*.

Natuurlijke personen

- In principe is iedere natuurlijke persoon *subject* voor de inkomstenbelasting:
 - Nederlanders en buitenlanders;
 - ingezetenen en niet-ingezetenen;
 - meerder- en minderjarigen;
 - gehuwden en ongehuwden enz.

- De heffing is sekseneutraal; in de behandeling van gehuwd en ongehuwd samenwonenden bestaan beperkte verschillen. Zie hierover en over de behandeling van gezinsleden nr. 7-8.
- De winst van een onderneming die wordt gedreven door natuurlijke personen wordt in de inkomstenbelasting belast wanneer deze de vorm heeft van een eenmanszaak, maatschap, vennootschap onder firma (vof) of commanditaire vennootschap (cv).
- De eigenaar van een eenmanszaak respectievelijk firmant van een vof wordt rechtstreeks voor zijn gedeelte in de winst aangeslagen (zie nr. 11). Deze rechtsvormen worden fiscaal genegeerd en ook wel *fiscaal transparant* genoemd. Bij rechtspersonen en andere lichamen is dit anders; deze worden wel gezien als rechtssubjecten voor fiscale doeleinden en zijn *fiscaal non-transparant*. De winst van ondernemingen die in de vorm van een rechtspersoon – bv of nv – worden gedreven, wordt daarin zelfstandig belast in de vennootschapsbelasting (zie nr. 29). De aandeelhouders van bv's en nv's worden wel in de inkomstenbelasting betrokken voor de opbrengst van hun aandelen (in box 2 of box 3; zie nr. 20-21).

Binnenlands belastingplichtigen; voorkoming van dubbele belasting

De Wet IB 2001 maakt een onderscheid tussen mensen die al dan niet in Nederland wonen. Inwoners of ingezetenen worden belast voor alle vormen van inkomsten, ongeacht waar ter wereld zij die hebben verdiend. Zij worden belast voor hun 'wereldinkomen'; deze zogenoemde binnenlandse belastingplicht wordt ook wel 'onbeperkte belastingplicht' genoemd. Wanneer iemand inkomsten uit buitenlandse bronnen verkrijgt, bestaat de kans dat het andere land over die inkomsten ook belasting heft. In dat geval doet zich het

probleem van de internationale dubbele belasting voor. Zie hierover nr. 3.

Voorbeeld. A woont in Nederland maar werkt in België en houdt daar ook een bankrekening aan waarop hij rente ontvangt. Zijn totale belastbare inkomen bedraagt € 100.000, waarvan € 60.000 uit de dienstbetrekking in België en € 10.000 rente van de bankrekening. Nederland heeft met België een belastingverdrag gesloten. Over het belastbare inkomen van € 100.000 is A in principe (stel) € 45.000 belasting verschuldigd in Nederland. In België wordt belasting geheven over het loon. Ongeacht hoeveel de loonbelasting in België bedraagt, krijgt A in Nederland een vermindering ter voorkoming van dubbele belasting over het loon. Die vermindering bedraagt in dit voorbeeld $60/100 \times € 45.000$, dus € 27.000. In België is bovendien € 2.000 bronbelasting ingehouden op de uitgekeerde rente. Dat bedrag mag A verrekenen met de Nederlandse belasting. Uiteindelijk is A in Nederland verschuldigd: $€ 45.000 - € 27.000 - € 2.000 = € 16.000$.

Buitenlands belastingplichtigen

Natuurlijke personen die niet in Nederland wonen, zijn eveneens in Nederland belastingplichtig indien zij Nederlands inkomen genieten. Hier is dus sprake van een beperkte belastingplicht. Nederland heft in deze gevallen op basis van het bronlandbeginsel. Meer hierover in nr. 23. Ook wanneer Nederland als bronland belasting heft van buitenlands belastingplichtigen, zijn de hiervoor genoemde bilaterale verdragen ter voorkoming van dubbele belasting van belang. In deze gevallen verkeert Nederland niet in de rol van het land dat naar het wereldinkomen heft en vervolgens vermindering geeft wegens de belasting van het bronland, maar moet Nederland als bronland in deze gevallen zelf afzien van heffing of zijn heffing (met name van dividendbelasting) matigen.

Wonen

Voor de vraag of iemand binnen- of buitenlands belastingplichtig is, is cruciaal of hij al dan niet in Nederland woont. Die vraag wordt volgens art. 4 AWR beoordeeld ‘naar de omstandigheden’. Zie hierover onder nr. 3. In het kader van het bepalen van de duurzame band van persoonlijke aard is voor natuurlijke personen voornamelijk relevant waar het gezin zich bevindt, waar de economische activiteiten (werkzaamheden) worden verricht en waar duurzaam wordt verbleven.

6 Drie boxen

Synthetisch en analytisch inkomensbegrip

- Deze paragraaf en de meeste die hierna volgen, gaan over de vraag waarover belasting wordt geheven, dus over het object van heffing.
- In de meeste landen wordt het object van de inkomstenbelasting – het inkomen – gedefinieerd als het totaal van alle volgens de wet belastbare inkomsten die iemand in een jaar heeft genoten. Meestal worden daarop enkele draagkrachtgerelateerde uitgaven zoals ziektekosten in mindering gebracht. Het op één hoop vegen van inkomen wordt wel het synthetische inkomensbegrip genoemd. Op het aldus berekende belastbare inkomen wordt doorgaans een progressief tarief toegepast; soms gedifferentieerd naar gelang van de gezinssituatie van de belastingplichtige (al dan niet samenwonend, met of zonder kinderen, enz.).
- Bij de invoering van de Wet IB 2001 is de wetgever voor een deel van dit systeem afgeweken door bepaalde inkomsten in drie afzonderlijke compartimenten (boxen) onder te brengen, waarbij eigen regels gelden en die tegen een eigen tarief worden belast.

Op deze wijze zijn drie ‘deel-inkomstenbelastingen’ ontstaan die samen een boxenstelsel vormen. In zekere zin is zodoende sprake van een analytisch inkomensbegrip, waarbij niet al het inkomen op één hoop wordt geveegd (maar op drie afzonderlijke hoopjes). Daarbij moet wel worden bedacht dat het overgrote deel van de inkomsten als één geheel wordt belast in box 1. Deze box heeft dus in wezen een synthetisch karakter. Bovendien is bij een aantal regelingen in de Wet IB 2001, bijvoorbeeld de aftrekdrempel voor specifieke zorgkosten (art. 6.20 Wet IB 2001), het totaal van de drie belastbare inkomens (verzamelinkomen, art. 2.18 Wet IB 2001) relevant en in zoverre boxoverstijgend (synthetisch) te noemen.

Box 1

In box 1 – opgenomen in hoofdstuk 3 van de Wet IB 2001 (alle artikelen die beginnen met 3.) – worden belast het inkomen uit werk en woning: winst uit onderneming (minus onder andere de zelfstandigenaftrek), loon uit dienstbetrekking, resultaat uit overige werkzaamheden, inkomsten in de vorm van bepaalde periodieke uitkeringen en verstrekkingen, en de inkomsten uit eigen woning (de huurwaarde eigen woning minus de financieringskosten), en daarvan kunnen onder zekere voorwaarden betaalde lijfrentepremies worden afgetrokken (art. 3.1 Wet IB 2001). Dit totale ‘inkomen uit werk en woning’ wordt belast tegen het progressieve tarief dat maximaal 51,75% bedraagt (art. 2.10 en 2.10a Wet IB 2001; zie verder nr. 9).

In box 1 wordt aldus het actieve inkomen belast (waarvoor een zekere mate van arbeid is vereist). Daarnaast valt op dat de eigen woning is ondergebracht in box 1 (passief inkomensbestanddeel, namelijk inkomen uit een vermogensbestanddeel); dat heeft de wetgever

uitsluitend gedaan om de zogeheten *hypotheekrenteaftrek* mogelijk te maken.

Box 2

Het belastbare inkomen van box 2 – opgenomen in hoofdstuk 4 van de Wet IB 2001 (alle artikelen die beginnen met 4.) – omvat het inkomen uit *aanmerkelijk belang*. Een *aanmerkelijk belang* is een aandelenpakket van ten minste 5% in een bv of nv, of een vergelijkbaar belang in een ander lichaam. Deze inkomsten worden belast tegen een tarief van 25% (art. 2.12 Wet IB 2001; zie verder nr. 20).

Box 3

In box 3 – opgenomen in hoofdstuk 5 van de Wet IB 2001 (alle artikelen die beginnen met 5.) is het inkomen uit *sparen en beleggen* ondergebracht; de zogenaemde *vermogensrendementsheffing*. Het betreft een (internationaal) uniek systeem: het totaal van de bezittingen minus schulden (de *rendementsgrondslag*) van de belastingplichtige wordt verondersteld elk jaar een rendement van (in 2021) 0,03% (rendementsklasse I) en 5,69% (rendementsklasse II) op te leveren. Dat bedrag wordt belast tegen een tarief van 31% (art. 2.13 Wet IB 2001; zie verder nr. 21).

Rangorderegeling

- Het ligt voor de hand dat inkomsten slechts één keer worden belast, ook als die in theorie onder meer dan één bepaling zouden kunnen vallen. Voor het geval inkomsten onder meer dan één box zouden kunnen vallen, is bepaald dat zij in de eerste daarvan wordt belast; die regel geldt ook voor inkomsten die binnen box 1 in twee categorieën kunnen worden ingedeeld (art. 2.14 Wet IB 2001). Simpel gezegd: de eerste box of bron die zich aandient, gaat voor.

- De regel houdt ook in dat bezittingen en schulden die inkomsten of aftrekposten in box 1 of 2 hebben gegenereerd, niet nogmaals worden opgenomen in de heffingsgrondslag van box 3.

Voorbeelden. Wanneer een belastingplichtige in zijn hoedanigheid van ondernemer een lijfrente-uitkering ontvangt, wordt die in de eerstgenoemde inkomenscategorie belast: als winst uit onderneming (art. 3.2 Wet IB 2001), en niet (nogmaals) als inkomen in de vorm van bepaalde periodieke uitkeringen en verstrekkingen (art. 3.100 Wet IB 2001).

Een onderneming en een eigen woning leveren in box 1 belaste inkomsten op en vormen dus geen bezittingen die worden betrokken in het vermogen van box 3. De vermogensbestanddelen blijven als het ware in box 1 'hangen'. Hetzelfde geldt voor een lening die is aangegaan voor de verbouwing van de eigen woning.

Een persoonlijke lening die een belastingplichtige opneemt om een door de verzekering niet gedekte schade aan andermans auto te kunnen betalen, leidt niet tot een verplichting in box 1 of 2 en wordt derhalve als schuld in box 3 in aanmerking genomen.

Persoonsgebonden aftrek

- In de inkomstenbelasting wordt niet alleen rekening gehouden met de in het economische verkeer verworven inkomsten die draagkrachtverhogend zijn, maar ook met bepaalde persoonlijke uitgaven die draagkrachtverminderend zijn. De inkomstenbelasting is immers gebaseerd op het draagkrachtbeginsel: de sterkste schouders kunnen de zwaarste lasten dragen. Hierbij horen zaken als een progressief tarief, maar ook dat de wetgever van bepaalde uitgaven vindt dat daarmee bij de inkomstenbelastingheffing rekening moet worden gehouden, omdat ze van

invloed zijn op iemands betalingscapaciteit. Hiertoe behoren onder meer uitgaven voor alimentatie, ziekte, invaliditeit, bevalling en adoptie.

- Ook is de wetgever bereid bepaalde, wenselijk geachte uitgaven fiscaal te stimuleren door een aftrekpost toe te staan, zoals bij giften aan ‘goede doelen’, in fiscaal jargon: algemeen nut beogende instellingen (ANBI); zie art. 6.1 Wet IB 2001, zie nr. 22).
- Het totale voor aftrek in aanmerking komende bedrag – de zogenoemde ‘persoonsgebonden aftrek’ – mag worden afgetrokken van het belastbare inkomen van box 1. Indien dat inkomen niet toereikend is, kan het restant vervolgens in mindering worden gebracht op de (eventuele) inkomens van achtereenvolgens box 3 en box 2; resteert daarna nog een bedrag, dan schuift dat door naar het volgende jaar. De persoonsgebonden aftrek leidt dus nooit tot een negatief belastbaar inkomen (art. 6.2 Wet IB 2001).

Verliescompensatie

In box 1 en box 2 kunnen kosten en andere aftrekposten de opbrengsten overtreffen, zodat de berekening van het belastbare inkomen op een negatief bedrag uitkomt. Dat wordt een ‘verlies’ genoemd. In box 3 kan geen verlies optreden, omdat het forfaitaire rendement nimmer over een negatief vermogen wordt berekend. Verliezen kunnen worden verrekend met positieve inkomens van andere jaren, maar in principe alleen binnen de box waarin ze zijn ontstaan.

- Een verlies in box 1 kan worden verrekend met positieve belastbare inkomens in box 1 van de drie voorgaande jaren en de negen volgende jaren (art. 3.150 Wet IB 2001).